

Történelmi mérleg

A szabadság nem elvont fogalom. A szabadság meghatározott. Időtől és tértől függő lehetőség. Kibontakoztatása, egyáltalán az, hogy lehetőségből valósággá váljék s megfelelő tartalmat nyerjen, elsősorban attól függ, mennyire ismerjük meghatározó tényezőit, s emez ismeretek birtokában hogyan tudunk élni a szabadság nyújtotta adottságokkal.

A mi szabadságunk égboltján harminc esztendeje Augusztus 23., a nemzeti antifasiszta és antiimperialista fegyveres felkelés napja jelzi bíborlón a virradatot. De bíborlása fölöttébb összetett, sok árnyalatra bontható. Az antoneszkánus katonai-fasiszta diktatúra megdöntése végett a kommunista párt nemcsak a munkásegységfrontot hozta létre, de egybetömörített minden antifasiszta, háborúellenes, hazafias erőt, beleértve a hadsereg és a rendőrség, a nagypolgárság és földbirtokosság józanabb, világosabban látó vezető köreit, egészen a királyig. Amikor azonban a király, a hadsereg és a polgári pártok megbízottaival tartott titkos tanácskozások során nem a Palotabeli körök felemás, kockázatos „kilépési” tervét fogadták el, hanem a kommunistákét, amely előírta a diktatúra erőszakos megdöntését, a fegyveres fölkelést és a szövetséges hatalmakhoz való harcos csatlakozást, akkor már kidomborodott a kommunista párt följenye, tudományos jellegű helyzetfölmérése, elképzeléseinek realisabb volta, átgondoltsága. Mikor pedig a katonai előkészületek idején a kommunisták negyedszázados illegális munkája során szerzett konspirációs tapasztalatokat, előírásokat alkalmazták, s ez oda vezetett, hogy mind az Antonescu-rezsim vezetőit, mind a németeket váratlanul érte a fölkelés kirobbanása, és teljes sikert hozott, akkor az bizonyosodott be, hogy a kommunisták pártja a legszervezettebb, a legelszántabb, a legedzettebb erőt képviseli a demokrácia, az ország, egyáltalán a nemzeti lét érdekeinek védelmében.

Mindezek nyomán a kommunista párt emelt fővel lépett ki az illegálitás hosszú, sötét korszakából. A fölkelés győztes megvívásából, az ország felszabadításából és a fasiszta csapatok elűzéséből oroszánrészt vállalt, míg a polgári pártok, a trón környezete s minden földesúri-burzsóá szervezet közelmúltjában cinkosság homálylott: Antonescu és a német megszállók támogatása, kiszolgálása. E körülmények alapvető módon határozták meg az ország helyzetének további alakulását.

Ilyen helyzetben már nem érezette hatását a történelmi pártok demagógiája, szerecsenmosdató igyekezete sem: a tömegek a tettek, tények alapján ítélték, s a mérleg a kommunisták javára billent. Ezzel magyarázható, hogy hiába alakult a felkelés után katonai vezetésű, reakciós többségű kormány, nem tudta útját állani a demokratikus átalakulásoknak. A párt hívó szavára a dolgozók százezrei tüntettek — és cselekedtek is — jogaik védelmében, követeléseik érvényre juttatása végett, s a kormány gáncoskodása ellenére kikényszerítették a reakciós prefektusok leváltását éppen úgy, mint a munkásság szervezkedési jogának elismerését. Majd a reakciós többségű kormányok megbuktak, s megalakult az első demokratikus többségű Groza-kormány. Végül megdöntötték a királyságot is, s négy évvel a főlzabadosulás után a nép kezébe vette a főbb termelőeszközöket.

Egy állam, egy ország, egy nép életrevalóságát, erejét és rátermettségét többek között az bizonyítja, mennyire tud élni a történelem szülte alkalmakkal előrelépése vagy felszabadulása érdekében. Az augusztus 23-i nemzeti antifasiszta és antiimperialista fegyveres felkelés azt bizonyítja, hogy mi ki tudtuk aknázni a kedvező belső és nemzetközi helyzetet, az erőviszonyok alakulását, s képesek voltunk kivívni szabadságunkat. Az eltelt három évtized pedig azt igazolja, hogy tudunk élni a szabadság nyújtotta lehetőségekkel, és nagyot lendítettük előre hazánkat a haladás útján.

Milyen tartalommal töltöttük ki szabadságunk harminc esztendejét gazdasági, társadalmi, kulturális, egészségügyi vagy más tekintetben?

Erdemes ezt bővebben elemezni.

Elmaradott agrárország voltunk — állapítjuk meg gyakran. De mit is jelentett ez méreteiben, jellegében, mélységében? Nem csupán azt, például, hogy alacsonyok voltak a termésátlagok. De korszerűtlen volt az agrotechnika, igen kezdetleges a gépesítés foka: nemcsak traktorból dolgozott kevés mezeinken, de még az egyszerű vetőgépből is. A kisgazdák java része kézzel szórta a magot, a kombájn pedig teljesen ismeretlen volt. És nemcsak a kisgazdaságok rendelkeztek szegényes felszereléssel, hanem a nagybirtokok is: ez utóbbiak többségét ugyanis a nincstelen és kevés földű kisparaszatok művelték meg részben, bérletben vagy más módon. Nagyon kevés műtrágyát használtak, s rosszul alakult a terményskála: a búza és a kukorica uralkodott, és meglepően kevés hely jutott az ipari növényeknek, zöldségféléknek, gyümölcsnek, rizsnek s más igényesebb kultúráknak. Százkilométerek hosszán külterjesen művelt földek húzódtak, s alig egy-két tájék — a Bánság, Barcaság, Nyárádtère, a főváros környéke — viselte magán a belterjes művelést. Végül: a dézsmától a robotig a középkor, a jobbágyvilág minden eleme itt ragadt változott, burkoltabb, némileg szelídebb formában.

Ennek az állapotnak vetett véget a mezőgazdaság szocialista átalakítása, nagyüzemi korszerűsítése. Megjegyzendő e tekintetben, hogy harminc esztendővel ezelőtt több mint kétszer ennyi embert foglalkoztatott a mezőgazdaság, mint ma, termelésünk jelenleg mégis jóval nagyobb; az emberi és állati erő szerepét átvette a gép, a kezdetleges eszközök helyébe hatékony, termésfokozó tényezők léptek: a műtrágya, a gyomirtó és növényvédő vegyszerek, az újabb megújabb nemesítésű, nagyhozamú vetőmagvak, fajállatok vagy az ipari módszerek („tojás-gyárak“, zártrendszertől hízaladók). Megnövekedett az öntözött területek, a gyümölcs- és szőlőültetvények, a halastavak, rizstelepek, a különféle ipari növényeknek szánt terület terjedelme. Általában elmondható — gondjaink és nehézségeink ellenére is —, hogy a hűbériség jegyeitől terhelt, erőtlen és szétforgácsolt mezőgazdaságtól eljutottunk oda, hogy napjainkban a tudományos-műszaki forradalom minden vívmányát egyre sikeresebben alkalmazzuk a föld megművelésében.

Pártunk mint a munkásosztály pártja — igen helyesen — kezdettől fogva az ipart tekintette — a XX. század követelményeinek megfelelően — gazdasági életünk hajtómotorjának, haladásunk legfőbb emeltyűjének. Költségvetésünk évről évre, ötéves tervről ötéves tervre egyre többet fordított az ipar fejlesztésére, sokágú kiépítésére, hatékonyságának növelésére.

Nem volt könnyű dolog. Mert ha iparunk hajdani elmaradottságát elemezzük, a mezőgazdasághoz hasonlóan kiálló visszasságokra, súlyos szerkezeti hiányokra, ferdeségekre bukkanunk. Kőolajtermelésünk például közismert, nagy múltra tekint vissza, mennyiség dolgában egy évszázadon át második helyen állt Európában. De alig néhány finomítónk működött, alig néhány hőerőmű épült olajra, ennek nagyobb része nyerstermékként távozott az országból. Nem épült korszerű petrokémiai ipar, de Kiskapuson, Erdőszentgyörgyön évek során át égett a szabadban és vált füstté a gáz. Ismeretes, hogy színesfémben, sóban, kaolinban s más ásványi kincsben sem vagyunk szegények. De félkézen meg lehetett számlálni, hány szódagyár, festéküzem vagy flotációs-mű értékesítette a kincseket. És amit értékesítettünk is, jórészt alacsony fokon. Erdeink kincse például többnyire csak fűrészárúként hagyta el az országot, s nem bútór vagy préseltlemez formájában. A mészkövet cementté dolgoztuk föl, de arra már nem felt érőnkből, hogy a cementből betonelemeket is gyártunk. Előállítottunk ugyan acélt, de abból további megmunkálással gépeket, műszereket, gyárberendezést, járművet alig-alig gyártottunk. A múltban iparunk szerkezete tehát messzemenően a kezdetlegességet tükrözte, jórészt a kitermelésre és elsődleges földolgozásra vállalkozhatott, s nem a magasabbrendű megmunkálásra, értékesítésre.

A felszabadulást követően kiépített iparunk épp a struktúra tekintetében alakult át gyökeresen. Egyfelől sokoldalúvá nőtte ki magát, mondhatni, minden ága nagyot fejlődött, másfelől viszont a döntő láncszemek, a „húzó“ részlegek, amelyek más ágazatok — energiatermelés, kohászat, gépgyártás, elektronika — fejlődését is maguk után vonják, különösen előrerúgtattak, s biztos alapul szolgáltak az egész gazdasági élet, közlekedés, egészségügy, a kultúra, hírszolgálat és honvédelem korszerűsítéséhez, magas szinten tartásához. A sokoldalú iparszerkezet kialakulásának, egész sor, teljesen új ágazat (számítógép-gyártás, híradástechnika, vákuumtechnika, alumíniumkohászat, műszeripar) létrehozásának köszönhetően ma már az épülő erőművek, gyárak, bányák, mezőgép-központok, valamint a kórházak, iskolák, lakótelepek, kutatóállomások, tudományos intézetek berendezéseinek java részét itthon állítják elő, s magunk gyártjuk a fogyasztási cikkek, növényvédő-szerek, műtrágyaféleségek, hajók, gépkocsik, Diesel-mozdonyok javát is. Mi több, mi, akik valaha még a villanygót is importáltuk, s exportunk javát az élőállat, gabona, kőolaj, fa és só alkotta, most egyre inkább gépeket,

vegyipari készítményeket, járműveket, fúrótoronyokat vagy faragott stílbútorokat szállítunk külföldre. Egykor nem csupán az volt jellemző iparunkra, hogy a Zsil-völgye éppen úgy, mint az olajmezők, villanytelepek vagy gázművek idegen trösztök, monopóliumok tulajdonát alkották, hanem az is, hogy minden jelentősebb üzemünkben a műszaki és adminisztratív kulcspontokon külföldi szakemberek álltak. Ma viszont nemcsak hogy hazai szakember-gárda irányítja egész iparunkat, hanem tudósok, mérnökök, orvosok, tanárok, szakmunkások seregét küldjük a fejlődő országokba Szíriától Ghanáig és Irántól Argentínáig.

Nagyjából hasonló — vagy talán még katasztrofálisabb — képet mutatott hajdani egészségügyi és művelődési állapotunk. Mert nemcsak elmaradottságunkat tükrözte, hanem veszes fertőző góccokat, krónikus fekélyeket rejtett magában. Hiszen voltak évek, amikor a pellagra vagy a gyermekhalandóság tekintetében az elsők közt álltunk Európában, s a Duna, Prut, Ialomița mentén vagy az Ermelléken maláriás övezetek húzódtak, a poros alföldi részeken a tbc pusztított, egyes havasi tájak pedig szifilisz zónákként szerepeltek az egészségügyi térképeken. Az ország akkori lakosságának egyötöde — csaknem négy millió felnőtt — irástudatlan volt, a félanalfabétákról nem is szólva. És az volt a szomorú, hogy az évek múltán sem a maláriások, sem az irástudatlanok száma nem csökkent. Átfogó intézkedésekre, egészen más egészségügyi és művelődési politikára lett volna szükség, amire a polgári-földesúri világ képtelen volt. A szocialista korszakra viszont éppen az jellemző, hogy széles fronton, minden pontra kiterjedően vette föl a harcot mind a népbetegségek, mind a tudatlanság, műveletlenség ellen. A kisvárosokban, községközpontokban épült kórházak, szülőotthonok, preventoriumok éppúgy részei az átfogó küzdelemnek, mint az állandóan fejlődő kolozsvári Terápia gyógyszergyár vagy a iași-i antibiotikum-üzem, az általános tízosztályos oktatás éppen úgy, mint a színházak, operák, könyvkiadók — köztük a magyar vagy német anyanyelvűek — gazdag hálózata, sokfélesége. A szocialista nevelés- és egészségügyi politika eredménye az, hogy oktatásunk kellő számban és minőségben képes biztosítani a szakembereket az iparnak és a mezőgazdaságnak, a diplomáciának vagy az egészségügynek.

De iparon innen és higiénián túl az is jelzi, mennyire ura egy nép a sorsának, mennyire gazdája hazájának, hogy milyen mértékben tudta az általaj kinceseit és a folyókat, a termőföldet és a gyógyforrásokat birtokába venni, miféle úthálózatot, hírszolgálatot, öntözőrendszereket épített ki, milyen hajlékokat, iskolákat, múzeumokat vagy szobrokat emel, mennyi erdőt és szőlőt ültet, általában mennyiben teszi kultúrtájjá, otthonává a szülőföldet, emberivé a vad természetet. Ebben a vonatkozásban pedig szinte fölmérhetetlenül sok az, amit az ún. infrastrukturális építés terén végeztünk. Nemcsak az, hogy napjainkra minden fontosabb útvonalunkat aszfaltoztuk, hogy a kisvárosokat is csatornáztuk, s egyre több faluban működik vízvezeték, de az is, hogy hány folyóra építettünk vízierőművet a Besztercétől a Dunáig, az Olttól a Szamosig. És az infrastruktúrán túl hány új olajmezőt, gázforrást, vasércleőhelyet, kaolintelepet tártunk föl. Elmondhatjuk, hogy azt a földet, ahol évezredek óta lakunk, lényegében véve csak a szocialista építés éveiben vettük igazán birtokunkba s tettük lakályos otthonunkká.

Az ország e valódi birtokbavételéhez hozzátartozik azoknak a vidékeknek a fejlesztése is, ahol a románok mellett magyarok, németek, lipovánok, tatárok és más nemzetiségűek is laknak. A baróti szénmedencében új bányák nyíltak, és brikettgyár létesült Nagykárolyban; Gyergyóban, a Duna deltájában és Máramarosszigeten új meg új kórházak, üzemek, utak, hűtőházak épültek; Kalotaszeg, Aranyosszék, Dobruzsza és a két Küküllő völgye teljesen átalakult, s ez is jelzi, mi történt az elmúlt harminc esztendő során avégett, hogy a nemzetiségi lakosság is igazi otthonának érezze ezt a hazát.

Eme birtokbavételhez tartozik az is, hogy munkánk gyümölcsét magunk aratjuk le. A dolgozók jövedelme — a szociális juttatásokon túlmenően is — évről évre növekszik, a nemrég hozott intézkedések pedig még szembetűnőbben jelzik pártunk és a szocialista állam ilyen irányú gondoskodását. Jellemző, hogy az 1974. augusztus 1-től kezdődő és a jövő esztendőbe átnyúló javadalmazásemelés milyen kategóriákat érintett kezdettől fogva. Javult a kulcságazatok — gépgyártás, bányászat — dolgozóinak jövedelme, de a jórészt nőket foglalkoztató textiliparbeliek, a honvédelmi és rendfenntartó erőké, de a hagyományosan legkisebb fizetésű értelmiségieké, a tanítóké is, jelezve, hogy szocialista rendünk milyen jelentőséget tulajdonít a népoktatásnak.

Hogy még sok a tennivalónk ezen a téren, az kétségtelen, ha meggondoljuk, hogy egyes államokban (Hollandia, Ausztria stb.) már rég üzemen kívül helyez-

ték az utolsó gőzmozdonyt, vagy hogy az atomenergia segítségével termelt áram jelentős hányadot képvisel sok fejlett államban. Igen ám, de azt is gondoljuk meg, hogy azokat a völgyzárógátákat, amelyeket mi napjainkban emelünk a kárpáti folyók földuzzasztására, az Alpok vizeire a svájciak, olaszok, osztrákok, bajorok 70—80 évvel ezelőtt építették.

Az ország népe megszűnt kizsákmányolókra és kizsákmányoltakra oszlani; a dolgozók egyben termelők, de a termelőeszközök tulajdonosai is; a munkásosztály és a parasztság szoros szövetségben halad; a város és a falu minden tekintetben közeledik egymáshoz; az értelmiségiek túlnyomó többsége e két alapvető osztályból származik; a kultúra javai általánossá válnak; messzemenő átalakulás ment tehát végbe a társadalom szerkezetében is. A homogenizálódás számos vonatkozásban megmutatkozik, kezdve a kulturált életmód széles körű elterjedésétől és a korszerű lakáskultúra térhódításától a tömegek politikai aktivitásának fokozódásáig s a nők vagy a fiatalok mindennemű felelős munkába való bevonásáig.

A termelőerők gyors ütemű fejlesztése a tudományos-műszaki forradalom feltételei között elválaszthatatlan a társadalmi viszonyok állandó tökéletesítésétől, a vezetés tudományos igényű megszervezésétől, a tömegek kezdeményezésének, participációjának ösztönzésétől. Tudjuk, a szocialista termelési viszonyok konszolidálása csak alapja, feltétele a kultúra és az erkölcs forradalmi átalakításának, a szocialista tudat pedig hatalmas erővé válik az új világ építésében.

Hajdanvolt elmaradottságunknak az is egyik ismérve volt, hogy a tudomány, a technika, az ipar és közlekedés minden újítását sok évtizedes késéssel, s akkor is felemás módon, csökkenten, gyenge hatékonysággal alkalmaztuk, nemritkán csak akkor, amikor a fejlett országokban az eljárás, vívmány már túlhaladottnak, le-tűnt korszak jegyének bizonyult.

Nyitottság, rugalmasság, közlékenység, valamint befogadókészség a sajátja nemzetközi politikánknak, egész diplomáciai tevékenységünknek. Ismeretes, hogy Nicolae Ceaușescu elvtárs mint államfő évek óta ellátogat küldöttségek élén különböző országokba, s a legmagasabb szinten tárgyal a nagyhatalmak államférfiaival, az illető országok munkásmozgalmá, a gyarmati felszabadító küzdelem vezetőivel. De ugyanígy a kapcsolatteremtés jegyében látogatnak el sűrűn hozzánk is uralkodók és kormányfők, az üzleti körök vagy a nagy világlapok, hírügynökségek megbízottai. Ezek alapján mondhatjuk: jelenünk magasabbrendűségéhez hozzájártozik az is, hogy míg a kapitalista Románia a nemzetközi életben a nyugati nagyhatalmak keleti függvényeként jelentéktelen szerephez jutott, s legfeljebb mint a háborúviseléshez szükséges olaj termelője „vétetett számításba” — tegyük hozzá, legtöbbször: szerencsétlenségére —, addig ma, a haladás és a népek közeledését szolgáló aktív békepolitikája, s nem utolsósorban a fejlődő országoknak vagy a fölszabadító mozgalmaknak nyújtott értékes segítsége révén jelentős szerephez jut, és számottevő sikereket ér el.

Méltán mondotta Nicolae Ceaușescu elvtárs a Szocialista Egységfront májusban tartott első kongresszusán: „A nagyszerű mérleg, amelyet népünk ebben az évben — a haza felszabadulása 30. évfordulójának esztendejében — megvon, a minden területen elért történelmi megvalósítások biztosítékot jelentenek arra, hogy nemzetünk új meg új sikereket ér el a sokoldalú fölvirágzás, az egész nép civilizációs és jóléti fókának magasabb színvonalra való emelése terén... Ebben az évben, amelyben megvonjuk harminc esztendő munka és szabad élet mérlegét, a párt XI. kongresszusa nagyszerű tevékenységi programot állít majd elénk a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom fölépítésére és a kommunista társadalom építésére való átmenetre.

Szeretném kifejezni mélyeséges meggyőződésemet, hogy hős népünk, a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség, az egész nép — férfiak és nők, fiatalok és öregek, románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek — szoros egységben fognak tevékenykedni e csodálatos program teljes sikerű valóra váltásáért...”

KORUNK